

II. RECENZJE I NOTY

ŁUKASZ WIRKUS, PAWEŁ KOZŁOWSKI (RED.), *Przemoc w rodzinie – ujęcie interdyscyplinarne*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2017, ss. 308

W roku 2017 ukazała się książka pod redakcją Łukasza Wirkusa i Pawła Kozłowskiego, zatytułowana *Przemoc w rodzinie – ujęcie interdyscyplinarne*. Stanowi ona zbiór tekstów dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie. Ujęcie tego problemu jest tu wielopłaszczyznowe: prawne, społeczne, psychologiczne, pedagogiczne, kulturowe. Takie też było zamierzenie redaktorów (Wstęp, s. 12).

Przemoc w rodzinie jest zamierzonym działaniem przeciwko członkowi rodziny, naruszającym jego godność i prawa oraz powodującym cierpienie i szkody. Problem ten jest aktualny i pomimo że został już dość obszernie opisany¹, to jednak nadal stanowi poważne wyzwanie, przede wszystkim dla osób zajmujących się pracą socjalną, ale także jest ważny dla przedstawicieli polityki spo-

¹ Por. np.: I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999; W. Badura-Madej, *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Kraków 2000; J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa 2002; S. Herzberger, *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, Warszawa 2002; R.J. Ackerman, S.E. Pickering, *Zanim będzie za późno. Przemoc i kontrola w rodzinie*, Warszawa 2004; H.D. Sasal, *Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Warszawa 2005; *Niebieskie karty. Procedura interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Warszawa 2006; J.L. Herman, *Przemoc, uraz psychiczny i powrót do równowagi*, Gdańsk 2007; M. Laskowska, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Wyprawa PoMoc. Poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie*, Warszawa 2007; K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 2007; J. Polanowski, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Prawo i praktyka*, Warszawa 2008; J. Mellibruda, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Warszawa 2009; A. Widera-Wysoczańska, *Mechanizmy przemocy w rodzinie*, Warszawa 2010; *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu*, red. D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, Warszawa 2010; A.C. Salter, *Pokonywanie traumy. Jak rozumieć i leczyć dorosłe ofiary wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie*, Poznań 2013; S. Spurek, *Isolacja sprawcy od ofiary. Instrumenty przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Warszawa 2013; *Przemoc w rodzinie: pomoc, interwencja, wsparcie społeczne*, red. A. Witkowska-Paleń, Tychy 2016; B. James, *Leczenie dzieci po urazach psychicznych. Nowe spojrzenie i twórcze metody działania*, Warszawa 2016; *Różne barwy przemocy*, t. 1-2, red. E. Krajewska-Kułak, K. Kowalczyk, A. Kułak-Bejda, A. Guzowski, W. Kułak, Białystok 2016; *Rodzina w pracy socjalnej – pomoc w sytuacjach trudnych i kryzysowych*, red. T. Biernat, K. Kuziak, J.A. Malinowski, Toruń 2016; J. Helios, W. Jedlecka, *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane*, Wrocław 2017.

lecznej. Zjawisko to domaga się podejmowania kompleksowych działań skierowanych do ofiar przemocy w rodzinie, pozostałych członków, jak również do samych sprawców przemocy. Istotnym wyzwaniem jest program oparty na aktywnej współpracy różnych służb w ramach zespołów interdyscyplinarnych².

We współczesnym świecie zjawisko przemocy jest związane z frustracjami spowodowanymi problemami społecznymi, jednak jego podłożem są również cechy charakterologiczne sprawcy. Obliguje to nadal do głębszego rozpoznania tej problematyki oraz nieustannej refleksji w tym zakresie. Pod tym względem jest jeszcze wiele do wypracowania. Stąd w ten obszar tematyki badawczej wpisuje się również wspomniana publikacja pod redakcją Łukasza Wirkusa i Pawła Kozłowskiego. *Przemoc w rodzinie – ujęcie interdyscyplinarne* została podzielona na dwie części, po osiem tekstów w każdej.

Część pierwsza dotyczy perspektywy prawno-społecznej. Artykuł otwierający, autorstwa Jadwigi Królikowskiej i Jarosława Utrat-Mileckiego, nosi tytuł: *Kara kryminalna a ochrona rodziny. Analiza integralno-kulturowa wybranych problemów penologicznych*. Jest to tekst, w którym Autorzy przedstawiają funkcje ochronne kary, zwłaszcza przed przemocą, dla rodziny. W drugim zaś tekście książki Przemysław Banasik omawia zagadnienie przemocy domowej w odniesieniu do stanu regulacji prawnych i ochrony prawnej osób pokrzywdzonych. W kolejnym artykule, zatytułowanym: *Przemoc w rodzinie w ujęciu prawa karnego*, Jacek Żółć dokonuje analizy podstaw prawnych polskiego systemu penalizowania przestępstwa znęcania się nad osobami najbliższymi. Te interesujące teksty zawierają informacje o narzędziach prawnych, jakie są dostępne dla zapobiegania zjawisku przemocy domowej.

Iwona Gumowska omawia skalę i strukturę przemocy domowej w Polsce na podstawie dostępnych danych statystycznych. Sebastian A. Zdończyk i Paulina K. Trzaskuś podejmują zagadnienie krzywdzenia seksualnego dzieci, wskazując na szeroką literaturę na ten temat. Paweł Kozłowski zaś prezentuje statystyczne ujęcie problemu czynów karalnych dokonywanych z użyciem przemocy przez nieletnich sprawców. Daria Bienkowska ukazuje przestrzeń wiktymologiczną przemocy wobec kobiet. W ostatnim tekście tej części książki Dorota Kielb-Grabarczyk przedstawia formy przemocy wobec osób starszych i nakreśla skalę tego zjawiska.

Druga część omawianej pracy zbiorowej dotyczy perspektywy psychopedagogicznej i kulturowej zjawiska przemocy w rodzinie. Otwiera ją tekst Beaty Pastwy-Wojciechowskiej, w którym podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy związek psychopatii z przemocą to wybór, konieczność czy pokusa? W tym dobrze opracowanym artykule warto zwrócić szczególną uwagę na ważny wątek dotyczący szacowania ryzyka popełnienia przestępstwa.

Drugi w tej części książki artykuł dotyczy refleksji nad stanem praktyki resocjalizacyjnej w Polsce wobec sprawców przemocy. Dokonana przez Łukasza Wirkusa kwerenda badań kończy się niezbyt optymistycznym wnioskiem, iż

² Por. M. Duda, *Przemoc w rodzinie wyzwaniem dla współczesnej pracy socjalnej*, *Studia Socialia Cracoviensia*, 2012, 4, 1(6), s. 99-112.

„oferta metod i wystandaryzowanych narzędzi, które można by swobodnie i odpowiedzialnie wykorzystywać w bieżącej praktyce resocjalizacyjnej, jest dosyć ograniczona” (s. 223).

Następny artykuł nosi tytuł: *Przemoc w rodzinie w kontekście rodzin wieloproblemowych*. Ewa Kiliszek prezentuje w nim wyniki badań własnych, wskazując na środowiska sprzyjające występowaniu przemocy. Kolejny tekst ukazuje międzynarodowe strategie INSPIRE³ w kontekście polskich uwarunkowań dotyczących systemu przeciwdziałania przemocy wobec dzieci. Anna Babicka-Wirkus wyprowadza w nim konkluzję o niezbędności opisywanych dyrektyw do opracowania całościowego i spójnego programu przeciwdziałania przemocy. Agnieszka Łagoda opisuje konsekwencje dorastania w rodzinie przemocowej. Bardzo pobieżnie jednak omawia kierunki działań terapeutycznych i pomocowych dla takich dzieci.

W kolejnym artykule Piotr Modzelewski ukazuje związek tak zwanego syndromu sztokholmskiego z zespołem stresu pourazowego jako przestrzeń oddziaływań pomocowych i terapeutycznych. Zwraca również uwagę na możliwości profesjonalnej pomocy pedagogów w tym zakresie. Niezbędna jest do tego postawa empatii, umiejętność aktywnego słuchania oraz pozytywne nastawienie wobec ofiary przemocy⁴. Ta tematyka pomocy jest kontynuowana w kolejnym tekście książki, autorstwa Sylwii Moch-Piątek i Olgi Geisler, w kontekście założeń Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach⁵ (TSR) i jej wykorzystania w pracy kuratora sądowego z ofiarami przemocy. Zawarte w nim zostały praktyczne wskazówki do profesjonalnej pracy z tak zwanym trudnym klientem.

Książkę zamyka tekst Sabiny Prejsnar-Szatyńskiej dotyczący specyfiki przemocy wobec kobiet w kontekście tezy Pierre’a Bourdieu o męskiej dominacji będącej przemocą symboliczną⁶. Tekst kończą wnioski stanowiące ciekawe wskazania dla praktyków pracujących z osobami uwikłanymi w zjawisko przemocy.

³ INSPIRE (The Infrastructure for Spatial Information in Europe) to Dyrektywa Parlamentu Europejskiego Unii Europejskiej z 14 marca 2007, opublikowana w Dzienniku Urzędowym 25 kwietnia 2007 i obowiązująca od 15 maja 2007 roku. Dotyczy ona jednolitej infrastruktury informacji przestrzennej. Por. https://pl.wikipedia.org/wiki/Infrastructure_for_Spatial_Information_in_the_European_Community

⁴ Por. U. King, *Umiejętności terapeutyczne nauczyciela*, Gdańsk 2004; R. Parol, *Rozwijanie umiejętności terapeutycznych*, [w:] *Nauczyciele wobec wyzwań współczesności. Doświadczenia – badania – koncepcje*, red. E. Przygońska, I. Chmielewska, Łódź 2009, s. 47-57; J. Michalski, *Takt pedagogiczny w sztuce nauczycielskiego działania*, Warszawa 2010; *Kompetencje diagnostyczne i terapeutyczne nauczyciela*, red. D. Wosik-Kowala, T. Maciąg-Zubrzycka, Kraków 2011; *Psychoterapia i poradnictwo*, t. 1-2, red. C. Feltham, I. Horton, Gdańsk 2013.

⁵ Por. P. De Jong, I.K. Berg, *Rozmowy o rozwiązaniach. Podręcznik dla trenerów*, Kraków 2007; *Rozmowy o rozwiązaniach. Ćwiczenia dla studentów*, Kraków 2007; J. Kienhuis, T. Świtek, *Klient ekspertem. Podejście skoncentrowane na rozwiązaniach i jego zastosowanie w Polsce*, Kraków 2007; E. Majchrowska, J. Alarcon, *Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach*, Warszawa 2009; J. Szczepkowski, *Praca socjalna – Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach*, Toruń 2010.

⁶ Por. P. Bourdieu, *Męska dominacja*, Warszawa 2004.

Podsumowując całość omawianej pracy zbiorowej, należy podkreślić aktualność zawartych w niej treści. W książce, choć nie jest to wyartykułowane wprost, kładziony jest akcent na podmiotowe rozumienie człowieka i poszanowanie jego podstawowych praw. Zjawisko przemocy w rodzinie stanowi palący problem w całym społeczeństwie, stąd ważna jest pogłębiona refleksja na poziomie interdyscyplinarnym, co umożliwia jego rzetelną diagnozę oraz skuteczniejsze poszukiwanie rozwiązań, z uwzględnieniem osiągnięć różnych dyscyplin naukowych.

Należy stwierdzić, że książka *Przemoc w rodzinie – ujęcie interdyscyplinarne* pod redakcją Łukasza Wirkusa i Pawła Kozłowskiego jest poprawnie przygotowanym, także pod względem formalnym i układu treści, opracowaniem interdyscyplinarnych tekstów oraz stanowi przyczynek do pogłębionej dyskusji nad podejmowanym problemem współczesności. Opracowanie to może służyć pomocą w refleksji naukowej, a jego adresatami mogą być także pedagodzy, pracownicy socjalni, studenci kierunków nauk społecznych, jak również politycy i wszyscy zainteresowani lub obecnie zaangażowani w działania mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

BIBLIOGRAFIA

- Ackerman R.J., Pickering S.E., *Zanim będzie za późno. Przemoc i kontrola w rodzinie*, Warszawa 2004.
- Badura-Madej W., *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Kraków 2000.
- Bourdieu P., *Męska dominacja*, Warszawa 2004.
- De Jong P., Berg I.K., *Rozmowy o rozwiązywaniu. Ćwiczenia dla studentów*, Kraków 2007.
- De Jong P., Berg I.K., *Rozmowy o rozwiązywaniu. Podręcznik dla trenerów*, Kraków 2007.
- Duda M., *Przemoc w rodzinie wyzwaniem dla współczesnej pracy socjalnej*, *Studia Socialia Cracoviensia*, 2012, 4, 1(6).
- Helios J., Jedlecka W., *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane*, Wrocław 2017.
- Herman J.L., *Przemoc, uraz psychiczny i powrót do równowagi*, Gdańsk 2007.
- Herzberger S., *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, Warszawa 2002.
- James B., *Leczenie dzieci po urazach psychicznych. Nowe spojrzenie i twórcze metody działania*, Warszawa 2016.
- Kienhuis J., Świtek T., *Klient ekspertem. Podejście skoncentrowane na rozwiązywaniu i jego zastosowanie w Polsce*, Kraków 2007.
- King U., *Umiejętności terapeutyczne nauczyciela*, Gdańsk 2004.
- Kompetencje diagnostyczne i terapeutyczne nauczyciela*, red. D. Wosik-Kowala, T. Maciąg-Zubrzycka, Kraków 2011.
- Laskowska M., Paszkiewicz W., Wiechcińska A., *Wyprawa PoMoc. Poradnik dla osób doświadczających przemocy w rodzinie*, Warszawa 2007.
- Majchrowska E., Alarcon J., *Terapia skoncentrowana na rozwiązywaniu*, Warszawa 2009.
- Mazur J., *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa 2002.
- Mellibruda J., *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Warszawa 2009.
- Michalska K., Jaszczak-Kuźmińska D., *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 2007.
- Michalski J., *Takt pedagogiczny w sztuce nauczycielskiego działania*, Warszawa 2010.
- Parol R., *Rozwijanie umiejętności terapeutycznych, [w:] Nauczyciele wobec wyzwań współczesności. Doświadczenia – badania – koncepcje*, red. E. Przygońska, I. Chmielewska, Łódź 2009.

- Polanowski J., *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Prawo i praktyka*, Warszawa 2008.
- Pospiszyl I., *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999.
- Przemoc w rodzinie: pomoc, interwencja, wsparcie społeczne*, red. A. Witkowska-Paleń, Tychy 2016.
- Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu*, red. D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, Warszawa 2010.
- Psychoterapia i poradnictwo*, t. 1-2, red. C. Feltham, I. Horton, Gdańsk 2013.
- Rodzina w pracy socjalnej – pomoc w sytuacjach trudnych i kryzysowych*, red. T. Biernat, K. Kuźniak, J.A. Malinowski, Toruń 2016.
- Różne barwy przemocy*, t. 1-2, red. E. Krajewska-Kułak, K. Kowalczyk, A. Kułak-Bejda, A. Guzowski, W. Kułak, Białystok 2016.
- Salter A.C., *Pokonywanie traumy. Jak rozumieć i leczyć dorosłe ofiary wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie*, Poznań 2013.
- Sasal H.D., *Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Warszawa 2005.
- Sasal H.D., *Niebieskie karty. Procedura interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Warszawa 2006.
- Spurek S., *Izolacja sprawcy od ofiary. Instrumenty przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Warszawa 2013.
- Szczepkowski J., *Praca socjalna – Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach*, Toruń 2010.
- Widera-Wysoczańska A., *Mechanizmy przemocy w rodzinie*, Warszawa 2010.